

співом, наповнивши його новим змістом» [1].

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. Українські композитор-класики усвідомлювали значення фольклору в вихованні підрастаючого покоління, тому наполегливо працювали над впровадженням народної музичної спадщини в освітній процес школи. Головну роль у музичному вихованні дітей та молоді займав хорівий спів.

На початку ХХ століття в школах був майже відсутній український репертуар. Композитори намагалися забезпечувати шкільні хори необхідним музичним матеріалом, створювали творчі колективи, допомагали в організації хорів, оркестрів, музичних гуртків. Вони закликали вчителів бути уважними до індивідуальності учнів, намагатися якнайглибше розвинути їх музичні здібності, прищепити любов до культури рідного народу, його музичної скарбниці.

Проблема вивчення й впровадження педагогічних здобутків українських композиторів-класиків, які заклали основи методики музичного виховання школярів, вимагає подальшого дослідження на сучасному етапі розвитку музично-педагогічної практики в Україні.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Горбенко С. С. Історія гуманізації музичної освіти. Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання / Сергій Семенович Горбенко – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2007. – 348 с.

2. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України / Микола Дмитрович Леонтович. – Київ: Музична Україна, 1989. – 135 с.

3. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: [підручник] / Володимир Черкасов – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 528 с.

REFERENCES

1. Horbenko, S. S. (2007). *Istoriya humanizatsiyi muzychnoyi osvity. Navchal'nyy posibnyk za modul'no-reytinghovoju systemoyu navchannya*. [The history of humanization of musical education: a manual for a modular-rating system of study]. Kamyanets-Podilsky.

2. Leontovych M. D. (1989). *Praktychnyy kurs navchannya spivu u serednikh shkolakh Ukrainy*. [Practical course of singing in high schools of Ukraine]. Kyiv.

3. Cherkasov, V. F. (2014). *Teoriya i metodyka muzychnoyi osvity. Pidruchnyk*. [Theory and methodology of music education]. Kirovohrad.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛЮБАР Руслана Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: теорія та методика музичної освіти, професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LYUBAR Ruslan Oleksandrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Docent, Associate Professor of the Department of Musical Education, Singing and Choral Conducting, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: theory and methods of music education, professional training of future music teachers.

Дата надходження рукопису 10. 04. 2018 р.

Рецензент – д.п.н. професор В. Ф. Черкасов.

УДК 378.147:[37.011.3-051:78]

МІЩАНЧУК Вікторія Миколаївна –

кандидат педагогічних наук,

завідувач кафедри музикознавства,

інструментальної та хореографічної підготовки

Криворізького державного педагогічного університету

e-mail: victoriya.n.m@gmail.com

ДІЯЛЬНІСНО-ТВОРЧИЙ КОМПОНЕНТ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА З ВИКОРИСТАННЯМ СУГЕСТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інноваційні процеси, які відбуваються у мистецькій освіті, спрямовані на підготовку високопрофесійних, конкурентоспроможних фахівців, здатних до використання сучасних технологій у навчально-виховному процесі. На нашу думку, підвищенню якості професійної підготовки

майбутніх учителів музичного мистецтва, а саме її складової – музично-виконавської, сприятиме використання сугестивних технологій. Сутність використання даних технологій у музично-виконавській підготовці майбутніх музичних фахівців полягає у застосуванні методів, прийомів, засобів навіювання та самонавіювання у звичайному

стані свідомості для розкриття внутрішніх резервних можливостей особистості та їхньої реалізації у практичній діяльності.

Музично-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва з використанням сугестивних технологій у нашому дослідженні виступає складним системним утворенням, де значне місце у змістовій структурі посідає діяльнісно-творчий компонент. Даний компонент забезпечує розкриття та реалізацію креативних якостей особистості у процесі здійснення музично-виконавської діяльності, продукування оригінальних інтерпретацій музичних творів, їхнє яскраве художнє виконання та донесення створеного образу до слухацької аудиторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що реалізувати себе як особистість майбутній музичний фахівець може лише у діяльності. Проблема педагогічної діяльності займалися О. Акімова, Ю. Бабанський, А. Вербицький, Н. Волкова, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, І. Подласий, В. Сластьонін та ін. У своїх дослідженнях вони розглядають основні види педагогічної діяльності, її структурні елементи. У працях Є. Абдулліна, Л. Арчажнікової, І. Зязюна, А. Козир, Г. Ніколаї, Л. Масол, Г. Падалки, О. Пехоти, Т. Рейзенкінд, О. Рудницької, Т. Танько, О. Щолокової, Г. Щукіної та ін. висвітлені питання педагогічної діяльності художньо-мистецького спрямування. Концептуальні положення теорії та педагогіки виконавства знайшли своє відображення у дослідженнях Л. Баренбойма, Г. Когана, Л. Когана, Л. Мордковича, Г. Нейгауза, П. Столярського, Г. Ципіна та ін., в яких наголошується на духовному розвитку особистості, розвитку музичних здібностей учнів, формуванні їх музичної культури. Дослідження В. Зайцевої, В. Крицького, С. Ліпської, І. Мостової, В. Федоришина, Т. Юника та ін. присвячені проблемі підвищення ефективності музично-виконавської підготовки та удосконалення виконавської майстерності майбутніх музичних фахівців. Науковці Г. Єржемський, А. Козир, Л. Масол, В. Петрушин, О. Полякова, Т. Рейзенкінд, О. Рудницька, В. Федоришин та ін. у своїх дослідженнях висвітлювали питання використання сугестивних прийомів, методів та засобів у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва.

Мета статті полягає в обґрунтуванні діялісно-творчого компонента як невід'ємної складової у структурі музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з використанням сугестивних технологій.

Виклад основного матеріалу

дослідження. Розглядаючи у науковій літературі питання діяльності викладача, було з'ясовано, що у В. Єрофєєвої вона представляє собою особливий вид суспільної діяльності, яка направлена на передачу досвіду та культури старшого покоління молодшому, підготовку підростаючого покоління до виконання певних соціальних ролей та створення умов для всебічного розвитку особистості.

Науковець С. Гончаренко вважає, що діяльність викладача є творчим процесом, в якому єднаються знання, вміння, досвід викладача та його особистісні якості. Про навчання предмету він говорить так: «У ньому гармонійно поєднуються знання і мистецтво, нормативний елемент і творчість» [1, с. 4]. Такої думки дотримується і С. Смірнов, який зазначає, що значну роль у педагогічному процесі відіграють як професійні, так і людські якості, вимогливість до оточуючого світу та до самого себе. Видатні дослідники В. Краєвський, І. Лернер, М. Скаткін та ін. звертають увагу на те, що процес навчання спрямований на оволодіння учнями не тільки знаннями, вміннями та навичками, а й досвідом емоційно-ціннісного відношення до навколишнього світу, досвідом творчої діяльності.

З наукової позиції Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтєва, Б. Теплова, діяльність одночасно постає і відображенням творчих можливостей особистості, і процесом та передумовою, що забезпечує її розвиток. За О. Олексюк, «діяльність є одночасно умовою, метою і самим процесом актуалізації та розвитку особистості; особистість через діяльність організовує надходження досвіду, нагромадження якого веде до його впорядкування і структурування відповідно до потреб активності» [5, с. 79].

Музично-виконавська діяльність – це складний творчий процес, в якому відбувається спілкування виконавця з автором твору та слухацькою аудиторією, інтерпретація даного музичного творіння, передача виконавцем художнього задуму композитора засобами виконавської майстерності та усвідомлення своєї цінності як музиканта. Стосовно виконавської діяльності, то Є. Гуренко розглядає її як вторинну відносно самостійну художню діяльність, де безпосередньо здійснюється процес конкретизації продукту первинної художньої діяльності [2]. Науковець В. Ражніков наголошує на тому, що майбутній вчитель музичного мистецтва під час виконавської діяльності «внутрішньо переломлює» зовнішні музичні впливи й одночасно постає «носієм активності музичної дії», під час якої відбувається творення та передача слухачеві

оригінальної інтерпретації музичного твору [7].

Професійну діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва неможливо уявити без творчості, яка є необхідною складовою його праці, умовою його самопізнання, становлення, розвитку та реалізації себе як особистості. З огляду на дослідження феномена творчості, науковці вважають її складною психічною діяльністю людини, що дозволяє утворювати оригінальні продукти у духовній та матеріальній сферах. Творчість має місце там, де, завдяки уяві, людина поєднує, комбінує, змінює елементи таким чином, що виникають нові ідеї, цікаві рішення хвилюючих питань. З цього приводу В. Роменець висловлює думку, що саме у творчій діяльності індивідуалізація людини знаходить своє найвище вираження. Творцем художніх цінностей може вважатись особистість, яка, «спираючись на об'єктивні закономірності явищ дійсності, вміє відтворювати їх з неповторною індивідуалізацією» [8, с. 127].

У психологічній науці діяльність представлена складною багаторівневою динамічною системою, структурними елементами якої є мета професійної діяльності, зміст та засоби викладацької діяльності, її результат, суб'єкт і об'єкт педагогічної діяльності. За В. Слатьоніним, вона складається з цілей, мотивів, дій (операцій) та результатів. Педагогічна система Н. Кузьміної представлена як єдність таких структурних елементів: цілей, змісту, навчання, засобів педагогічної комунікації, учнів та педагогів.

Слід зазначити, що виокремлений нами діяльнісно-творчий компонент у структурі музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з використанням сугестивних технологій нерозривно поєднаний з мотиваційною сферою особистості. Так, мотивація майбутнього вчителя музики, яка має вираження у зацікавленості навчанням, сприяє ефективному опануванню необхідними знаннями для передачі набутого досвіду підростаючому поколінню, виражається в потребі пошуку нових підходів до вирішення поставлених завдань, розуміння та творчого розкриття задуму композитора у процесі роботи над музичним твором.

Підготовка майбутніх фахівців музичного мистецтва до музично-виконавської діяльності неможлива без постановки цілей. У відповідності до сучасних вимог освітнього середовища, головними цілями підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва виступають гармонійний розвиток особистості, досягнення студентом достатнього професійного рівня для ефективної реалізації

свого потенціалу на практиці. Єдністю цілей та змісту в означеній підготовці виступають дії, які дозволять досягти бажаного результату. Велика кількість поставлених перед майбутнім фахівцем завдань, прогнозування результатів своєї діяльності вимагає від нього володіння знаннями з різних областей, корегування дій відповідно до ситуації та творчого підходу до їх вирішення.

На нашу думку, важливою ланкою, яка поєднує та відображає сутність музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є сугестивний вплив. У наукових дослідженнях Г. Єржемського, А. Козир, М. Лещенко, Л. Масол, О. Полякової, Т. Рейзенкінд, О. Рудницької та ін. розглядаються питання ролі впливу в підготовці майбутніх учителів музики. Так, у досягненні поставлених цілей сугестивний вплив виступає двигуном, силою, яка спрямована на подолання усіх перешкод та отриманні бажаного результату. Доцільно зазначити, що викладач самостійно обирає вербальні й невербальні засоби впливу на учнів відповідно до своїх переконань, поглядів та характеру педагогічного спілкування. Також вирішального значення набуває сугестивність (здатність впливати) викладача та рівень сугестивного сприйняття («обробка» сугестивного матеріалу) студентів.

Професійні знання, вміння та навички майбутній музичний фахівець реалізовує у музично-виконавській діяльності. Так, метою означеної діяльності та її результатом є створення музичного образу, який синтезує в собі творчий задум композитора, індивідуальність музиканта-виконавця та донесення його до слухацької аудиторії. Виконавство – це творчий процес, де особистість (сугестор), розкриваючи задум композитора, пропускаючи його крізь призму власних почуттів, добирає такі засоби виконання, сугестивні прийоми та методи саморегуляції внутрішніми процесами, які дозволять максимально правдиво та переконливо змалювати художній образ музичної композиції, відтворити задум інтерпретаційної концепції під час виконання та здійснювати вплив на слухачку аудиторію.

Доцільно зазначити, що ефективність діяльності майбутнього фахівця музичного мистецтва залежить від пошуків стимулів на несвідоме, а також – від поєднання свідомих та несвідомих компонентів особистості для посилення творчих шляхів у декодуванні музичних творів та створенні оригінальних інтерпретацій. Активізація творчої активності майбутніх учителів музичного мистецтва позитивно впливатиме на загальний розвиток особистості, дозволить креативно підходити до вирішення поставлених завдань.

На творчий характер музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва впливають такі фактори, як: інтелектуальні особливості викладача, його музичні та сугестивні здібності, артистизм, оригінальність, працездатність, ініціативність тощо. Науковець Г. Ципін зазначає, що викладач повинен бути людиною високої духовної культури, в тому числі й музичної. У підготовці майбутніх фахівців музичність викладача проявляється в яскраво вираженому відчутті музики, глибоко духовному відношенні до неї та допомагає учням проникнути в багатий світ музичного мистецтва [6].

Торкаючись питання розвитку сугестивних здібностей майбутніх учителів, Н. Мухоріна наголошує на тому, що однією з умов процесу їхнього формування виступає розвиток вольових якостей, впевненості у собі, удосконалення техніки мовлення. Науковці А. Козир та В. Федоришин вважають, що успішність музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музики напряму залежить від сугестивних здібностей особистості, за допомогою яких здійснюється вплив на колектив, будуються взаємини між учасниками колективу на основі діалогу та партнерства, створюється творча атмосфера для досягнення бажаних цілей [4].

Досліджуючи питання щодо професійних якостей музиканта-виконавця Ю. Цагареллі, серед них визначає наступні: музикальність, артистизм, психомоторика, психологічна надійність у концертному виступі. Так, інтуїція у музично-виконавській діяльності зорієнтовує майбутнього вчителя музичного мистецтва у напрямку пошуку шляхів вирішення тієї чи іншої проблеми. Не менш важливою якістю є артистизм викладача, який дозволяє зацікавити слухачів і залучити до світу музики, навчити їх сприймати, виконувати та розуміти твори. На думку В. Загвязинського, артистизм представляє собою тонку образно-емоційну мову творення нового, створення атмосфери співтворчості викладача і студента, яка сприятиме розумінню партнерів один одного, утворення діалогу між ними та є витонченим мереживом створення живого почуття, знання й змісту, що народжуються «тут і зараз» [3, с. 31]. Виступаючи важливим компонентом педагогічного професіоналізму, артистизм, за О. Булатовою, є не тільки здатністю красиво і переконливо передавати інформацію слухачеві, а й за допомогою вербальних і невербальних засобів (техніки й виразності мови, рухів тіла, міміки обличчя, жестів та пауз) емоційно впливати на неї.

Великого значення комплексній підготовці музиканта до концертного виступу

надає Є. Федоров. Він вважає, що питання використання прийомів саморегуляції сценічного стану, які виступають важливим компонентом психологічної підготовки виконавця, недостатньо розглядаються музикантами-педагогами.

У підготовці майбутнього музичного фахівця до виконавської діяльності Є. Федоров пропонує виокремити такі напрямки: перший – це аутосугестивні вправи; другий – зумовлений зацікавленістю музичним твором (на основі принципу одухотвореності музики [9]). З цього приводу цікаву думку в бесідах з акторами Великого театру висловлює відомий театральний діяч К. Станіславський, який зазначає, що для хвилювання в артиста не буде часу, якщо особистість повністю глибоко зануриться у вирішення творчих завдань. Про доречність використання аутотренінгу та медитації у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва наголошує і В. Петрушин. Аутотренінг, який спрямований на регулювання психологічного стану студента, доцільно спочатку проводити під керівництвом викладача. Надалі, коли студент опанує завдання аутотренінгу, поступово відбувається перехід до саморегуляції на основі посилення активності навіювання, спрямованого на себе. Інструментарієм сугестопедичного аутотренінгу формування вмінь саморегуляції у процесі музично-виконавської підготовки є лексичні формули самонавіювання. Успішному протіканню аутотренінгу сприятиме створення відповідних психолого-педагогічних умов, а саме: психологічної впевненості студентів щодо можливості стовідсоткового донесення до слухача результатів мистецько-виконавської підготовки на основі розвитку вмінь саморегуляції власних дій; перманентної підтримки позитивного емоційного супроводження процесу формування означених вмінь; навіювання думки студентів про власний багатий інтелектуально-вольовий потенціал.

Доцільно зауважити, що відчуття впевненості артиста на сцені напряму залежить від його виконавського досвіду та професійних знань. Такі психічні процеси, як: виконавська увага, воля, слухові уявлення, оптимальний для творчості рівень емоційного збудження, гнучкість психологічної адаптації та типологічні ознаки вищої нервової системи – впливають на успішність здійснення музично-виконавської діяльності.

Таким чином, можна зазначити, що процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з використанням сугестивних технологій повинен бути спрямований на оволодіння студентами комплексом музично-виконавських знань,

умінь і навичок та комплексом методів та засобів сугестивного впливу, формування музичної культури особистості, самостійне інтерпретування музичних творів, здатність використовувати набутий музично-виконавський досвід у творчій практичній діяльності.

Тому важливим у навчальному процесі постає використання викладачем варіативного поєднання методів мотивації мистецького навчання, методів навчання мистецтва за джерелами передачі та характером сприйняття художньої інформації, методів навчання відповідно з характером мистецької діяльності, інтерактивних методів із нетрадиційними технологіями сугестивного впливу (релаксопедичний тренінг, комплексний метод управління станом людини, що функціонує на мовно-лексичній основі, лексичні формули навіювання і самонавіювання тощо).

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Отже, виокремлений нами діяльнісно-творчий компонент у структурі музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики з використанням сугестивних технологій спрямований на розкриття внутрішнього потенціалу особистості, створення оригінальних інтерпретацій музичних творів, оволодіння інструментарієм саморегуляції в процесі виконання музичних творів, що обумовлює їхню виконавську надійність стосовно донесення створеного яскравого музичного образу до слухачської аудиторії сугестивними засобами навіювання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Методика як наука / С. У. Гончаренко // Шлях освіти. – 2000. – №1. – С. 2–6.
2. Гуренко Е. Г. Исполнительское искусство: методологические проблемы / Евгений Григорьевич Гуренко. – Новосибирск : НГК, 1985. – 86 с.
3. Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя / В. И. Загвязинский. – Москва : Педагогика, 1987. – 59 с.
4. Козир А. В., Федоришин В. І. Вступ до акмеології мистецької освіти : навч.-методич. посіб. / А. В. Козир, В. І. Федоришин. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 263 с.
5. Олексюк О. М., Ткач М. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва: навчальний посібник / О. М. Олексюк, М. М. Ткач – Київ: Знання України, 2004. – 264 с.
6. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика: учебное пособие для студентов музыкальных факультетов высших педагогических учебных заведений / Под. ред. Г. М. Цыпина – Москва: Академия, 2003. – 368 с.
7. Ражников В. Г. Динамика художественного

сознания в музыкальном обучении: дис... д-ра пед.наук в форме науч. докл.: 13.00.02; 19.00.07 / В. Г. Ражников. – Москва, 1993. – 70 с.

8. Роменец В. А. Психология творчества: навч. посібник / Володимир Андрійович Роменець. – 3-тє вид. – Київ: Либідь, 2004. – 288 с.

9. Федоров Е. Е. К вопросу об эстрадном волнении / Е. Е. Федоров // Психолого-педагогические проблемы высшего музыкального образования. – Москва: ГМПИ им. Гнесиных, 1979. – Вып. 43. – С. 107–118.

REFERENCES

1. Honcharenko, S. U. (2000). *Metodyka yak nauka*. [Methodology as a science]. Kyiv.
2. Gurenko, E. G. (1987). *Iсполnitel'skoe iskusstvo: metodologicheskie problemy* [Performing arts: methodological problems]. Novosibirsk.
3. Zagvyazinskiy, V. I. (1987). *Pedagogicheskoe tvorchestvo uchitelya*. [Pedagogical creativity of the teacher]. Moscow.
4. Kozyr, A. V., Fedoryshyn, V. I. (2012). *Vstup do akmeologii mystetskoj osvity*. [Introduction to artistic education acmeology]. Kyiv.
5. Oleksiuk, O. M., Tkach, M. M. (2004). *Pedahohika dukhovnoho potentsialu osobystosti: sfera muzychnoho mystetstva*. [Pedagogy of spiritual potential of personality: sphere of musical art]. Kyiv.
6. *Psykhohohyia muzykalnoi deiatelnosti. Teoryia y praktyka*. (2003). [Psychology of musical activity. Theory and practice]. Moscow.
7. Razhnikov, V. G. (1993). *Dinamika hudozhestvennogo soznaniya v muzykalnom obuchenii*. [Dynamics of artistic consciousness in music education]. Moscow.
8. Romenets, V. A. (2004). *Psykhohohyia tvorchosti*. [Psychology of creativity]. Kyiv.
9. Fedorov, E. E. (1979). *K voprosu ob estradnom volnenii*. [Psychology of creativity]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МІЩАНЧУК Вікторія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри музикознавства, інструментальної та хореографічної підготовки Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: теорія і методика мистецької освіти, використання інноваційних технологій у сучасній мистецькій освіті в Україні.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MISHCHANCHUK Viktoriia Mykolaivna – Candidate of Pedagogic Sciences, Head of the Department of Musicology, Instrumental and Choreographic Preparation of Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: theory and methodology of artistic education, use of innovative technologies in contemporary artistic education in Ukraine.

Дата надходження рукопису 10. 12. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор Т. Б. Стратан-Артишкова.